

Egy egyre töredezetebb térkép

Körkép a felnőttoktatás kutatásról

Az utóbbi tíz év fejlődését tekintette át a kutatásról szóló Rubenson-Elfert elemzés, egyrészt az úgynevezett biblio-metrikus elemzéssel a felnőttoktatási kutató folyóiratokon keresztül. A szerzők 75 kutatási cikket elemeztek a 2012-13 évfolyamokból. Az eredményeket összevetették a korábbi, vagyis a 90-es években folytatott kutatással. Arra a megállapításra jutottak, hogy a kutatási terület előtt álló két legnagyobb kihívás változatlanul megmaradt. Az egyik a töredezettség, vagyis az 1990-es évek jelensége folytatódott, sőt úgy tűnik, hogy a töredezettség még fokozottabb, mint volt. A második, hogy nem csak a szakemberek, hanem a politikai közösség is csalódott és elégedetlen a felnőttképzési kutatásokkal, s az akadémiai kutatások elszakadtak a szakpolitikai fejlesztési kutatásoktól. A jövő kutatási trendjeire vonatkozó előrejelzések alapján pedig azt látják a kutatók, hogy veszélyes tendenciaként a kutatás egyre inkább eltávolodik a klasszikus napirendektől, így a demokrácia és felnőttoktatás, a szociális jogok és a felnőttképzés kérdéseitől.

Társadalmi struktúra és intézményrendszer. A Bourdieu-i felfogás szerint a kutatási terület belső átstrukturálódását az átfogóbb társadalmi kontextus befolyásolja.

Tudatosítani szükséges, hogy a felnőttkori tanulás területe a közérdeklődés és politika előterébe került, és nemcsak a felnőttoktatás kutatással foglalkozó kutatók, hanem egy szélesebb közönség is igényt tart rá. Vitatémává vált a kérdés, hogy hogyan építsenek egy olyan tradícióra, amely a kutatási eredményeken alapuló szakpolitika fejlesztést tartja követendőnek az olyan nagy nemzetközi szervezetekben is, mint az OECD vagy az EU. A PISA és a PIAAC kutatások mutatják ez a trendet a világosan. A korábbi (alapkutatások/alkalmazott) kutatások szétválasztása módosult. Például a brit kormányzati politikában „használat inspirálta alapkutatás”-ról beszélnek. Ilyen trend az OECD-nek a tanulás szélesebb társadalmi haszna kutatási iránya, vagy a 6. és 7. kutatási fejlesztési

keretprogram az EU-ban. Ezeknek a hátterében álló forrásokhoz a felnőttoktatási kutatások alig férnek hozzá.

A kutatások használhatatlanságát bírálta az UNESCO 6. világkonferenciája is. A harmadik világ országokban a kutatással szemben még konkrétabb elvárások mutatkoznak: hogyan tud a felnőttoktatás közreműködni a szegénység csökkentésében, a HIV megelőzésében, a nők helyzetének javításában. Az iparilag fejlett országban pedig az empirikus kutatási eredmények nem az akadémiai világból, hanem a kormányoktól és a nagy nemzetközi szervezetektől érkeznek. Régóta erős a kritikai hang a gyakorlati szakemberek köréből a kutatások használhatóságáról, mivel az elmélet és gyakorlat közötti szakadék inkább nőtt, mint csökkent volna.

A felnőttoktatás, mint a kutatás tárgya a 20-as évektől kezdődően három szakaszon ment át. Az első szakasz egy válaszreakció volt a felnőttoktatás professzionalizálódására. 1961-ben a felnőttoktatási professzorok bizottsága két tucat szakemberből állt, 1972-re ez a szám 156-re nőtt. 1963-ban 86 felnőttoktatási vonatkozású disszertációt tartottak nyilván, 1969-re ez 173-ra nőtt. A „Black Book” megjelenését lehet a második szakasz kezdetének tartani (1964) a könyv a W. K. Kellogg Foundation támogatásával jelent meg, ami a felnőttoktatás, mint az egyetemi tanulmányok tárgya címet viselte, és a koncepcionális alapokat tisztázta. Ebben az időszakban a felnőttoktatás, mint tárgy és szak szorosan kötődött a pedagógia, pszichológia területéhez. A következő áttekintés 1991-ben jelent meg:

Adult Education: Evolution and Achievements in a Developing Field of Study (Peters & Jarvis,) amely hatalmas növekedésről számolt be Észak-Amerikában és Európában. Észak-Amerika után következett Európa, majd más kontinensek – például Kínában csak 1993-ban vezették be az első MA és 2004-ben a doktori programot.

Számos elemzés készült ún. szubdiszciplináris keretben, mint az alapfokú felnőttoktatás, a feminizmus és felnőttoktatás kapcsolata, vagy a felnőttoktatás és a pszichológia egymásra hatása.

A későbbi periódusban (lásd Rubenson 2000) a társadalomtudományok fejlődési sodródása befolyásolta nagymértékben a terepet. A struktúra központú megközelítést követően (Poststructural) a nemek közötti viszony, a fajok kérdése, majd a paradigmaváltással a munkahelyi tanulás és felnőttoktatás viszonya került a fókuszba. Külön divat lett az élethosszig tartó tanulás, oktatás, felnőttoktatás közötti összefüggések feltárására (olykor) elhomályosítása is. Majd jött a nem-formális, informális tanulás problematikája.

Az 1989-99-es időszakban egyre nő a kvalitatív kutatási módszereket használó cikkek száma és csökken a hagyományosan empirikus kutatások aránya. Egybehangzó adatok szerint majdhogynem perdöntő mára a kvalitatív módszerek dominanciája, és alig található a kettő vegyítése, és még kevesebb írás található, amely tisztán empirikus adatokon alapul. Az elméleti megközelítés alapján 23% az ún. szocio-kulturális megközelítés, 17,5% a kritikai pedagógia talaján áll, és 15% ún. posztstrukturalizmus. A cikkek 40%-a inkább szociológiai alapokra támaszkodik, 33%-a pedig pszichológiai alapokra.

A felnőttoktatás – tudományos területként bizonytalan.

Növekszik a területi fragmentáció, és képtelenség arra válaszolni, hogy mi is a legfontosabb hiány. Az 50-es évektől az USA-ban volt látványos a fejlődés, ám a 90-es évek közepétől már Európa vette át a

